

השם

מאת מיכל גוברין
הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1995.

מתוך שבוע אחד

היום אחד עשר יום שהם שבוע אחד וארבעה ימים לעומר.

נצח שבגבורה.

סערת הנפש הלילה, כאימת המגיפה שפרצה בימי

הספירה בתלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה לזה ומתו מיתה רעה - -
מאז התחלתי, שלשום בלילה, את וידוי הקודש, בסמוך לתיקון חצות, כמו
נטרף שיווי המשקל - - והלילה, אי-שקט, כאילו שבו הרוחות לשוטט על
פני האדמה והן טורדות אותי - - עכשיו, בליל ואלפורגיוס, ליל הראשון
במאי, נצח שבגבורה - - כאילו צעקותיהן מסכסכות את המחשבה, הודפות
את האצבעות - - -

כן, אני יודעת, מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד
לפני השם בבכי ובתחנונים - צעקתי; ועושה צדקה כפי כוחו ומתרחק הרבה
מן הדבר שחטא בו - רחקתי ללא שוב כמעט; ומשנה שמו - כבר פעם
ופעמיים ושלוש שיניתי כדי לומר: אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן
המעשים; וגולה ממקומו - הרי עד קצה העולם גליתי, בדרכים שאין מהן
חזרה, בכבישים ההולכים אל החורבות, רק כדי לבוא בסוף עד כאן, עד
לעיר האחרונה, לבית האחרון, הגבול האחרון על חוף המדבר, החול הנוחת
על כף ידך וירושלים עיים תהיה הר ציון ששמים שועלים
הילכו בו - -

להמשיך עכשיו. למרות חולשת הדעת, למרות הרתיעה
ממה שצריך לתקן הלילה - - להתחזק ולהמשיך - בכוחך אם לא
בכוחי

אנא השם, עשה למען שמך - - -

בבוקר עשרה לעומר אשתקד התפללתי יהי רצון על תחילת אריגת הטליתות,
והתחלתי קורעת את ריצוד הלובן מעטיפת הנייר. ולא שיעית לקול שהתפרץ
אלייך והתריע מבעוד יום, הולך וחזק כל הלילה. ואולי רק בגלל מחנק
הפחד מפני מה שניעור לא הפסקת. בלי דעת טמנת את אצבעותייך ברוך
הצמר הלבן ומוך הרחיפה עבר כך כהבל נשימתה השקטה של מלה. שוב,
אחרי כל הזמן שלא שבה, התנשמה על לחייך וקמייתה נכרכה ונטפחה
בנשימתך. החדר, הנול, החלונות, נסחפו בסחרור, עד ששבה נשימתך
והחום חזר לאצבעותייך שהתקשו בצמר.

בפעם הראשונה (על כל פנים, זו הזכורה לי) שנגעה בה, היתה הילדה בת
ארבע. (התפרצותה לרצף העמום של חודשים ארוכים, אילמים, של יום-יום
קהה, היתה כה אלימה - שהיא צורבת מבעדם.)

ההורים לא היו בבית, והילדה
נשארה לבדה עם הדודה קניה, שבאה אליהם מחיפה. שבוע קודם היה לה
יום-הולדת, ובאותו יום אחרי-הצהריים הלכה עם אבא לקנות לה מתנה
ברחוב הראשי. קודם עברו בחנות, לראות אם אמא מסתדרת לבדה. החנות
היתה מלאה כמו תמיד נשים שנאבקו מסביב לארגז תפוחי-אדמה, חוטפות
אחת מהשניה את מעט הסחורה, מרימות את קולן, סמוקות. אמא עמדה

מבוהלת מאחורי הדלפק ושערה תחוב מתחת למטפחת, ולא אמרה דבר. הילדה חיכתה לידי ארגזי הבצל עם הריח של הרקוב, עד שאבא יעמיד את הנשים בתור וישים להן את התפוחי-אדמה בקערה של המשקל, ואז לקח לה אבא את היד, והם הלכו על המרצפות הגדולות, העקומות, של המדרכה. היא חשבה שאבא ישתוק כמו תמיד, ורק לפעמים יתנער ויגיד לה משהו, ושוב יסגור לו הכהה את הפנים, אבל היום החזיק לה את היד ביד שלו החלקה, הגדולה, שהציפורניים שלה גזורות ישר, התכופף מעליה, ואמר לאט, שהוא ואמא החליטו לקנות לה מתנה ליום-ההולדת, קסילופון. (עדיין לא ידעה את פירוש המילה, ולא מה פשר המתנה.) הוא חזר בהיגוי מאומץ, וביקש שגם היא תחזור אחריו, קסי-לו-פון, וכבר היתה מעדיפה שלא יקנו לה מתנה ורק שאבא יעזוב אותה, אז מה אם היא לא מצליחה להגיד נכון, קלי-סו-פון, אבל אבא החזיק לה חזק ביד ושינן עד שעלו הדמעות בעיניה בלי שתדע למה, כי הרי הולכים לקנות לה מתנה, קליסופון.

בבית אבא שם את הכלי הקטן על השולחן של חדר-האוכל שנשאר תמיד אפולוי עם וילונות מוגפים. הניח את הכלי-בצורת-סולם, שלוחיותיו הצבעוניות הלכו וקטנו עד ללוחית האחרונה, הצהובה, ששני מסמרים אחזו בקצותיה, ולידו שני מקושים עם גולות כחולות. אותו יום אבא לא חזר לחנות, והיא לא ירדה לשחק בחצר, רק נשארה לשבת במרום הכיסא המרופד, אגרופיה סגורים בכפותיו של אבא, ובכל אחד מהם מקוש קטן, - כך, עכשיו נגני ילדה, נגני.

היא הסתכלה בלי להבין, פעם באבא ופעם בכלי הצבעוני, שכבר עלה לה בדמעות עוד בטרם ידעה את צורתו,

- כן, נגני, עם שתי הידיים, נגני, מליניקה, ככה – התכופף ודחף לה את המקושים שיגעו בלוחיות, והז'קט שלו התעקם לצידה.

- כן, ככה, ככה, יותר חזק – דחף לה את הידיים והקיף חזק.

ודאי היתה פורצת בבכי מרוב כאב, או שכהרגלה היתה מחזיקה את הנשימה בכל הכוח, להתאפק, לולא הפיק פתאום הכלי קול צלצול גבוה, מהדהד, צהוב ומלא אור, ואחריו עוד ירוק, וכחול, והיא פרצה בצחוק, ואבא עוד חיך אליה וליטף לה את הראש, - עוד, עוד, מליניקה – לחש.

וכבר היתה שקועה כולה בשמחת הצלילים הפעמוניים, מורידה ומרימה את המקושים הקטנים, ואגרופיה מתרוצצים על המקלדת, מושכים אחריהם שובל של הדים והדי הדים פעמוניים, סגולים, ורודים, כחולים.

כשהרימה את הראש שטופה בצחוק, לראות איך אבא מסתחרר איתה במפל הצלילים, קפאו המקושים בידיה. פניו היו מעוותות, והוא הסתכל בה כאדם זר.

- את מנגנת מכוער. מכוער, עמליה! – געה, מסובב ממנה את פניו שהתכסו בצל שחור, נורא, ויצא מן החדר, משאיר אותה לבדה על הכיסא עם הריפוד שדוקר, ובעיניים התערבבו לה הצבעים ושטו באגם אחד מכוער של כתמים, כחולים, כתומים, סגולים וצהובים, ומהחדר השני דפקו הצעדים הנסערים של אבא, פוסע הלוך ושוב שעה ארוכה.

כשחזרה אמא בערב מהחנות, לא דיברו יותר בכלי. הוא נשאר על השידה, סמוך לקופסה הגדולה של הרדיו, כתם צבעוני ומוחרם, שבוי בצלילים הצורמים של המקלט והבהוב מנורותיו. ורק למחרת בצהריים, כשאבא חזר לחנות והיא נשארה לבד והברכיים שלה עוד מלוכלכות מן החול שבחצר, לקחה בזהירות את הכלי הצבעוני ממקומו ליד הרדיו, וגם את המקושים. אבל כששמעה מן החלון את שיחתם הנרגנת בפולנית של אבא ושל אמא בשוכם, קטעה מייד את מפל הצבעים, ושמה את הכלי מהר בחזרה. בעורמתה זכרה אפילו להטות מעט את המקושים באלכסון, בדיוק כמו שהושלכו מידיו של אבא.

כמה ימים נזהרה כך, ותמיד הספיקה להחזיר הכל למקום לפני שהם נכנסו. רק ביום שדודה הנייה באה אליהם מחיפה, וסדרי הבית השתבשו בגלל שדודה הנייה כל הזמן פותחת וסוגרת את החלונות, לא שמה לב שאבא ושאמא מתקרבים והמשיכה להקיש גם כשפתחו את הדלת ונכנסו.

אבא התפרץ לחדר וצעק שתפסיק, שהיא רק מקשקשת ובכלל לא יודעת לנגן, שתפסיק כבר, שתפסיק! והפנים שלו היו מכוסות בצל השחור, והידיים שלו רעדו. אמא רצה אחריו לחדר,

- מה אתה רוצה מהילדה, סְטֶשֶׁק. מה אתה רוצה מהילדה! היא אף פעם לא ניגנה, אתה רוצה שתיכף תנגן יפה, אחת ושתיים, ככה?! גוררת אותי מהחדר עם הגוף שלה החלש.

כשחזרו לחנות, שותקים זה לצד זה בצעדם הרצוץ, המאומץ, כאילו יאבדו אחד לשני אם לא ידבוקו ככה, נשארה דודה הנייה עם הילדה, ועל הרצפה נותרו מושלכים הכלי ומקושיו.

- אה, עמליה, עמליה, את בטח לא יודעת שום דבר – צייצה הדודה הנייה בקול המתקפק שלה, עם ריח השפתונים שהיה תמיד נשאר דבוק ללחיי הילדה כצלקות של אהבת המשפחה – בטח לא יודעת שוויים דבר.

היא חייכה אל הדודה בנימוס כנדרש, ובהתה במרצפות.

- לא סיפרו לך על הילדה הקטנה שאבא אהב? – מצמצה כאילו סיפרה אגדה לילדים – היתה ילדה קטנה שניגנה בפסנתר כל כך נהדר! כמו מלאך! גרה בית על-ידינו, היתה מנגנת מארש-אבל של שופן רק מזה ששמעה איך מנגנים אותו. ילדה גאון במוסיקה, ילדה גאון ממש, מְלינקה...

היא חייכה לדודה למשמע שם החיבה שלה, מלינקה, ועדיין בהתה בכתמי הצורן במרצפות בלי לשמוע את הלהג המסורבל, אבל משהו בקול של דודה הנייה לא היה מוכר, והיא הזדקפה במקומה על הרצפה הקרה. הדודה כלל לא הסתכלה עליה, ממשיכה בפיוץ המתגבֵה ונדה בפניה המפורדים,

- אבא שלך היה מנגן בכינור מאז שהיה ילד, והיה הולך כל יום אחרי-הצהריים אצל מְלֶה, בשביל לנגן איתה. אני זוכרת איך כבר אז אמר שהם תמיד יהיו ביחד, חתן וכלה – צחקקה הדודה אל עצמה – הם כל הזמן היו ביחד, גם כשמלינקה היתה כבר פסנתרנית גדולה וסְטֶשֶׁק לא ניגן איתה יותר. היא ניגנה בסְטֶאָרִי-תְיֶאָטֶר, ובאופרה. כולם הלכו בשביל לשמוע... גם כשעברנו אל הגיטו עוד הירשו לה האָס.אָס לצאת לנגן. היא היתה המלאך שלנו. המלאך שלנו. מְלֶה!...

הילדה לא יכלה להפסיק להסתכל על הראש הלבן מפודרה שקופץ פעם לאור ופעם לצל, ושמשום מה דוחף לה, עוד פעם, את הצובט בבטן ובגרונ.

- הם אף פעם לא נפרדו. אף פעם. אהבה גדולה של סְטֶשֶׁק... אפילו במחנה, כשכבר לאף אחד לא היה כוח, היא ואבא שלך עושים תכנית לברוח יחד. כשעבד במחציבה... כן... ככה... את לא יכולה לתאר לעצמך איך שהיא היתה נהדרת! איזה גיבורה! אפילו כשהם רוצים לגמור אותה! אנחנו כולם עומדות שם, הוציאו מהצריפים לְאָפֶל, עומדות ורואות אותה. כמו מלכה היא היתה שם, כמו על במה כשמנגנת. כל-כך גאה! מסתכלת עלינו ככה באמצע של האָפֶל-פְּלֶאָץ, וגומרת את עצמה עם הסכין-גילוח שהחביאה בשיערות, כל-כך חופשיה! מְלֶה!

הילדה לא הבינה על מה הדודה הנייה מדברת, ולמה היא אומרת שאבא עובד במחציבה ולא בחנות הירקות שלהם, ובכלל, למה היא מדברת על סכין-גילוח אחרי שאמא צעקה שלא תעז אף פעם לשחק עם זה, ולמה לחתוך את השיערות, והלב שלה הלם בפראות, אָפֶאָפֶאָץ, אָפֶאָפֶאָץ, והגרונ היה מלא עד מחנק בצביטות, אָפֶאָפֶאָץ.

בלילה, נכנסה לחדר שלה עוד ילדה, עם שמלה שחורה וצווארון לבן, פתחה לה את המגירות וחיטטה בדברים שלה. אבל היא לא צעקה, כי פחדה שהילדה תכעס ואבא יעניש אותה. רק זזה לפינה ועשתה לילדה מקום

במיטה, על יד הבובות, שלא תכעס. וכבר כמה לילות שיִשְׁנָה איתה הילדה האחרת במיטה, נוגעת בה עם השמלה החלקה שלה. פעם אפילו ניסתה לגמור את הילדה הזרה ולא הצליחה, כי לא ידעה בדיוק איך, ורק קראה לה מְלִינְקָה, ודחפה אותה מתחת לכר בֶּאֱפֶאפֶאץ, וכיסתה הכל והרביצה בכל הכוח על הכר, אבל פתאום הלב שלה התחיל לצעוק, והיא הרימה בבהלה נוראה את הכרית, לפני שהילדה עם השמלה השחורה תמות ואבא יצעק, ורק שכבה בצד עם לב דופק ולא זזה, כי עכשיו בטוח שהאחרת תהרוג אותה בגלל מה שעשתה, ובינתיים תכננה בשקט איך שעוד תפשיט אותה, ותתלה אותה ערומה לגמרי, עם מקל שייכנס לה אל הפיפי, על עקלה כמו של עדלאידע, בשביל שכולם ברחוב יראו איך שהיא תלויה ערומה ויצחקו ממנה, גם הילדים מהחצר השניה, וזה היה נעים לחשוב, אפילו שפחדה. אבל אחר-כך נסעה הדודה הניה, ומְלִינְקָה השניה לא חזרה יותר בלילה, והיא ניגנה בקסילופון צלילים לא יפים ואף אחד כבר לא העיר לה. אבל עוד הרבה זמן המשיכה להחביא את האֶפֶאפֶאץ מתחת לכר.

(הכל כל-כך חמקמק. כל-כך בלתי אפשרי. ורק הצעקה חותכת. הלילה כתמיד עמוק, רוגע, הכל מלבדי נע בו במסילות הזמן בטבעיות של נשימה – היושב נודף מן העפר החם, זוחל למדבר מעורב בעשן הגללים מחצרות השכנים, ספוג בריחות הכבדים של המצעים המצופפים אצלם בקמרונות עד לתחתית הבקעה, עד לבריכת המעיין המכוסה בחשכה. הכל שוטף קדימה, טבוע בעכשיו, במחר, בעוד שנה, בבשר הצעיר והמתבלה של הזמן, וכאן רק הצעקה מיבשת את מעט הלחלוחית. קורעת הכל, ללא שיוור. רק הכאב מוחלט כאן, לא מתכלה - - ואיך יהיה לי חלק בְּרַפּוֹת הלילה שפרשת, איך תהיה לי נחלה במורדות העפר?)

הכל כך-כך חמקמק, כאילו דבר לא קרה. וגם גלי הגעגועים, הנדירים כל-כך, לישעיהו רק מגבירים את השתיקה. רובצים במרחק, כמו עננים חושרים של בכי, תלויים באופק, ממתנים.)

מה אומר לפניך יושב מרום, ומה אספר לפניך שוכן שחקים – הלוא כל הנסתרות והנגלות אתה יודע. אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי. אתה חֹפֵשׁ כל חדרי בטן, ובוהן כליות ולב - - אין כל-דבר נעלם ממך, ואין נסתר מנגד עיניך - - אנה השם, אל תקצוף עד מאוד.

(ומי יודע אם לא לשווא המאמץ באינספור חוטי המשי הדקים, המבריקים, שאני קושרת בצירופי הכוונות ליריעת הכחול, בחיפזון הרב של הספירה, עשר, שתים-עשרה שעות ביום, כדי לסיים בזמן - - מי יודע באיזה צד של העפר אני אורגת – מְפִנִים או מאחור - -)

ובידי החוט ההולך ונלפף אל הפרוכת, הולך ומקרב אותי – ללא השיב – ככל שיקצר, לעומתך